

Monus Katalin

“A nagy kísérlet”¹

Kovács Mózes, nyugalmazott szovátai agrármérnök nemrég megjelent könyvének címe hűen tükrözi a Sóvidéki mezőgazdaságát a 20. században. A könyv a 20 századi gazdálkodást, annak hatásait mutatja be, ugyanakkor közelebb hozza a sóvidéki családok életképét. Bemutatja az átmenet éveit, az első intézkedéseket a szocializmus ideáljának elérése felé, a szovátai termelőségvetkezeti aktivitását és az agráripari tanács tevékenységét.

Saját tapasztalatán keresztül ismerteti meg a szerző a kommunista gazdaság visszaszolgáltatásait és az elmés székelek furfangjait a rendszer kijátszására. Az első részekben megismerhetjük a negyvenes évektől kezdődő átmenetet, az áttérést az új rendszer szabályai szerinti gazdálkodásra. Betekintést nyerünk a sóvidéki emberek életébe, beláthatunk a beosztott fejadagokkal, a boltok üres polcaival tarkított mindennapokba, általános képet kapunk a mindennapos sorbanállásokról a kenyérért és egyéb alapvető élelmiszerekért. Részletesen megismerjük a szovátai agráripari szövetkezetek munkáját, amelyekben nagyon gyakran olyan elnökök tartottak rendet, akiket legkevésbé sem érdekelték a helyi viszonyok, így az oda beosztott mérnökök kellett végezzék a feladatukat.

A könyv, bár témáját tekintve nem tűnik egy humoros olvasmánynak, mégis humorral és enyhe iróniával mutatja be a kommunizmus által gyártott képet a mezőgazdaságról. Megtalálhatóak benne olyan jelentések, miszerint több hektár krumplit takarítottak be március közepén és hasonló furcsaságok, amelyek aztán eljutottak a minisztériumhoz, és arra ösztönözték a felsőbb hatalmakat, hogy még nagyobb teljesítményre kényszerítsék a gazdálkodókat. Ezek a tervek a könyvben táblázatok formájában szerepelnek, melyekhez jól érthető magyarázatok is tartoznak.

Ehhez járulnak a személyes történetek a vetésekről, az aratásokról és a rengeteg papírmunkáról. Bár elvárták az agrármérnököktől, hogy reggeltől estig a mezőn legyen, hiszen „*a mérnök irodája*”, az intézkedési tervek és egyéb papírmunkák mindig pontosan el kellett legyenek végezve.

Kovács Mózes személyes tapasztalatai által bemutatja, hogyan segítette a kommunista kormány a termelőségvetkezeteket. Ha egy termelőségvetkezeti szeretett volna valamit vásárolni, gyakran dupla árat fizetett, mint egy állami vállalat. A terményeket viszont nevétségesen alacsony árakon vették

meg, és ezt „nyereséges értékesítés”-nek nevezték. Egyik fejezetből megismerkedhetünk a kommunizmus egyik jól bevált taktikájával, miszerint a magyar gyerekek nevét románosították, gyakran a szülők tudta nélkül. Ilyen esetekből adódtak bonyodalmak, ki nem fizetett betegpénzek, mivel a kérelmező személyek szó szerint papíron nem voltak önmaguk. *„Az orvos Kovács Mózesnek ismert, minthogy az is voltam. Ezen a néven töltötte ki a beteglapom, mely így nem volt érvényes. Az orvostól kellett vigyek egy másik igazolást Moise névre kitöltve, hogy legyek én is én. Egy hónapot kellett várjak a betegpénzemre, mert anyanyelvemen Mózes voltam.”*

Az írásmű harmadik nagy részegysége az agráripari tanács munkásságát mutatja be, és a körzetében lévő településekről kapunk egy kis ismertetőt, így Szovátáról, Szakadátról, Ilyésmezőről, Sóváradról, Kibédrről, Makfalváról, Hármásfaluról, Cséjéről, Szolokmáról, Székelyabodról, Nyáradremetéről, Vármezőről, Nyáradköszvényesről, Miházáról és Deményházáról. Betekinthetünk a rádiókonferenciák világába is. Ezek arra voltak jók, hogy megfélemlítsék a mérnököket, hogy értelmetlen parancsokat próbáljanak betartatni és emlékeztessék az embereket az „állam iránti kötelezettségek” betartására.

A publikációt egyedivé teszi stílusa, melyben ötvöződik a valóság, vagyis saját tapasztalatokon alapuló tényfeltárás és a humor. A könyv lehetőséget ad arra, hogy első kézből kapjunk

információkat arról a rendszerről, mely hosszú éveken keresztül meghatározta városunk arculatát, valamint a sóvidéki emberek életét. Eredeti újságrészletek találhatóak benne, melyek a kommunista korból származnak, táblázatok, melyek alapján megszervezték a mezőgazdasági munkákat, kimutatók a termelőszövetkezet javairól, munkájáról.

A Haáz Rezső Alapítvány által 2008-ban kiadott kötet végén találunk egy térképet, amelyet a szovátai agráripari tanács készített, melyen utána lehet nézni a könyvben említett helyszíneknek. A könyvben található összes illusztrációs anyag áttekinthető és érdekes információkat tartalmaz. A könyv érdekes olvasmány minden korosztály számára: az idősebbek és felnőttek emlékeit felidézi, valamint átfogó képet nyújt azoknak, akik még nem éltek a kommunizmus idején.

Jegyzetek

1. Kovács Mózes: *A nagy kísérlet*. Haáz Rezső Alapítvány, Székelyudvarhely, 2008.